

BESPREEK

1405

Hitoshi Kodama, *Japansk-Frysk wurdboek (jap. Nihongo-furijiago jiten)*. Tokyo (2015), Daigakusyorin, xiii + 682 bls. ISBN 9784475001687.

Utsein it Nederlânsk (sj. Visser (1985), Buwalda/Meerburg/Poortinga (1971 (1952)), Spoelstra/Post/Hut/Hofman (2010²), Pebesma/Zantema/Eisma (1999⁸ (1972))) wie de útgongstaal fan in oersetwurdbboek nei it Frysk (= hjoeddeisk Westerlauwersk Frysk) lange tiid beheind ta it Deensk (sj. Hoekema/Jørgensen (1968)) en it Ingelsk (sj. Fisher (1986), fan lyts formaat). Troch de publikaasje fan Kodama syn *Japansk-Frysk wurdboek* is der no lang om let in fjirde fariant.

Al yn 2004 hie Kodama syn *Frysk-Japansk wurdboek* (xvii + 1.110 bls.) útjûn. Dêr hie er in Japansk-Frysk glossarium (bls. 942-1066) oan taheakke, sa't it liket yn neifolging fan Dykstra (2000) syn goed fersoarge (*Corresponding English-Frisian Word List* (bls. 831-1149). Der wurdt sein dat dizze Japanske anglist en frisist (berne yn 1931), doe't er dat wurk yn 2004 foltôge hie, syn freonen yn Fryslân ferteld hat dat dit wol syn 'libbenswurk' wurde soe. Mar feitliks hat er syn wittenskiplike ambysjes nea net oerjûn. It is tige goed nijs dat Kodama him yn de jierren tusken 2001 en 2011 (sj. bls. ii) fierder oan in nij leksikografysk ûndernimmen wijd hat. It lytse Japansk-Frysk glossarium hat er sterk útwreide en sa is it in monumintaal einprodukt wurden, en it is Kodama slagge om syn 'twadde libbenswurk' ek yn it ljocht te jaan. Yn it foaropwurk (jap. *Hashigaki/ing. Acknowledgements*, bls. ii-v) betsjûget er syn oprjochte tank foaral oan syn kollega's Richtsje L. Miedema en dr. Anne Dykstra, dêr't er geregeldwei kontakt mei hân hat. Beide hawwe syn manuskript trochlêzen en him weardefolle suggestjes dien. Oare freonen yn Fryslân, dy't syn fragen yngeand beandere hawwe, wannear't er by 't simmer jier oan jier yn Fryslân tahold, is er ek tankber.

Allinne al kwantitatyf giet Kodama syn wurdboek de Deenske (172 bls. foar it diel Deensk-Frysk) en Ingelske (99 bls. foar it diel Ingelsk-Frysk) foargongers fier te boppe. Dit mânske wurk fan likernôch 700 bledsiden befettet neffens de skriuwer goed 21.000 trefwurden (sj. bls. ii, xi). Dat tal kin nei alle gedachten better as in beskiedene ûnderskatting fan Kodama beskôge wurde. Under ien Japansk lemma binne nammentlik frij faak net allinne de Fryske ekwivalinten, mar ek guon ôfliedings en gearsettings opnommen. Under it lemma *gengo*¹ 'de spraak, de taal' (bls. 147) fynt men bgl. twa ôfliedings: *gengogaku no*, *gengogakuteki na (ni)* 'taalkundich (adj. (adv.))' en fiif gearsettings: *gengoshiyôsha* 'de taalbrûker', *gengogaku* 'de taalkunde, de taalwittenskip', *gengogakusha* 'de taalkundige', *gengosen-sô* 'de taalstriid', *gengonôryoku* 'de taalbehearsking'. Polyseme leksemen binne

1. De Japanske tekens binne yn it Latynske alfabet transkribearre.

neffens de ferskillende betsjuttings yndield en fan ekwifalinte wurden en útdrukkingen yn beide talen foarsjoen: bgl. it lemma *ie*: ‘(tatemono) it hûs’, ‘(katei, kazoku) de famylje, it gesin, it geslacht’, ‘(kaji) de húshâlding’, ‘(jûtaku) it thúshûs’ (bls. 16). Itselde jildt foar guon abstrakta, dy’t slim betiizjend wurkje: bgl. it lemma *ki*: ‘(kokoro, seishin) de geast, it hert’, ‘(kishitsu, seikaku) de disposysje, de natuer’, ‘(kibun, kimochi) it gefoel, de (better: it) sin’, ‘(ikô) de bedoeling, de bestimming’, ‘(kyômi, kanshin) it belang’, ‘(chûi) de oandacht, it omtinken’, ‘(hûmi) de smaak’, ‘(taiki, kehai) de lucht’ (bls. 97). Frekwinte basistiidwurden binne meastal noch folle lestiger. By it lemma *toru* bgl. foldocht it opneamen fan de aparte oersettings ‘nimme, behelje, helje, krije, ôfnimme, ôfsette, winne’, ensfh. net hielendal. Dêrom binne se fierder yn de foarm fan tiidwurdsfloften sa konkreet mooglik yllustrearre: *hito* (‘immen’) *no* (kasuspartikel fan genityf) *te* (‘hân’) *wo* (kasuspartikel fan akkusatyf) *toru* ‘immen by de hân nimme’, *kyûsoku wo toru* ‘rêst nimme’, *taihen na* (‘in soad’) *jikan* (‘tiid’) *wo toru* ‘in soad tiid nimme’, *shô wo toru* ‘in priis behelje’, *untanmenkyo wo toru* ‘in rydbewiis helje’, *bôshi wo toru* ‘de hoed ôfnimme (-sette)’, *satôkibi kara* (‘út sûkerbiten’) *satô* (‘sûker’) *wo toru* ‘sûker winne út sûkerbiten’ (bls. 390).

Soms giet it hjirby om in logysk gefolch fan struktuerferskillen tusken beide talen. Foar it lemma fan it haadwurd *yuki* ‘de snie’ (bls. 594) moatte der bgl. njonken fjirtjin gearsettings ek noch in pear tiidwurdsfoarmen neamd wurde: *yuki ga* (kasuspartikel fan nominatyf) *huru* ‘snije’, *yuki ga chirachira huru* ‘krôkje’, *yuki ga tokeru* ‘teie’. Oars soene de ûnpersoanlike tiidwurden fan it waar yn it Frysk gjin plak krije kinne, omdat it Japansk dizze bysûndere ferbale kategory net hat. De Japanske tiidwurden fan it waar binne noait ûnpersoanlik. Se hawwe altiten in konkreet ûnderwerp by har (bgl. *yuki* ‘snie’). It ferbaal stelde wurdt mei in tiidwurd fan beweging oanfolle (bgl. *huru* ‘falle’). Dat sjocht der sa út: *Sakuya* (‘fannacht’) *yuki* (‘snie’) *ga* (kasuspartikel fan nominatyf) *hutta* (‘is fallen’) ‘It hat fannacht snijd’, (bls. 594).

Net te ferjitten hat men konverzje (V < N/A, bgl. *sniebalje* < *sniebal*), in frij produktyf prosedee yn it Frysk om tiidwurden fan oare wurden ôf te lieden, en nomenynkorporaasje ([NV]V < N + V, bgl. *pianospylje* < (op ’e) *piano spylje*), in, sa’t wolbekend is, typysk Frysk ferskynsel binnen de Germaanske talen. Oan ’e hân fan Kodama syn wurdboek kinne de Japanske lêzers fan beide skaaimerken fan it Frysk in goed begryp krije. ‘*Sniebalje, mei snieballen smite*’ (bls. 594) en ‘*pianospylje, op ’e piano spylje*’ (bls. 453) komme yn it Japansk sa foar de hearen: *yukigassen* (‘sniebaljen’) *wo* (kasuspartikel fan akkusatyf) *suru* (‘dwaan’) (bls. 594) en *piano* (‘piano’) *wo* (kasuspartikel fan akkusatyf) *hiku* (‘spylje’) (bls. 453). Beide Japanske konstruksjes, yn de foarm fan [N’ wo] *suru/hiku*, binne gewoane VPs mei in objekts-NP ([N’ wo]) en in tiidwurd (V: *suru* ‘dwaan’/ *hiku* ‘spylje’).²

2. De Japanske útdrukking: *yukigassen* (‘sniebaljen’) *wo* (kasuspartikel fan akkusatyf) *suru* (‘dwaan’) lit jin wol wat tinke oan de topikalisaasje fan in tiidwurd yn ferbining mei it helptiidwurd ‘dwaan’ yn it Frysk: *Sniebalje dogge de bern frij faak*. (jap. *Yuki-*

Se lykje dus op it oare alternatyf fan VP < PP+V yn it Frysk: *mei snieballen smite/op 'e piano spylje*. Yn dit ferbân soe noch opmurken wurde moatte dat it kasuspartikel fan de akkusatyf, wo, yn it boppeneamde foarbyld *[[yukigassen ('it sniebaljen') wo]NP [suru ('dwaan')]/V]VP* weifalle kin. Dan kriget men de foarm *[N (=N⁹)-suru]V*: *yukigassen-suru*. Dy is net mear as in VP, mar as in kompleks tiidwurd te beskôgjen, lykas '*pianospylje*'. By *[[yukigassen wo]NP [suru]/V]VP* kin it objekt *yukigassen ('sniebaljen')* troch in eigenskipswurd modifisearre wurde: *tanoshii ('noflik' yn attributyf gebrûk) yukigassen wo suru ('it noflike sniebaljen dwaan')*. By *[[yukigassen]N-[suru]/V]V* dêrfoaroer is dat net mooglik: **tanoshii yukigassen-suru*.³ Hjir moat der noch om tocht wurde dat it tiidwurd *suru ('dwaan')* in 'nomen actionis' *yukigassen ('sniebaljen')* selektarret. It kasuspartikel wo dêrfoaroer moat by *[[piano ('piano') wo]NP [hiku ('spylje')]/V]VP* stean bliuwe. **[Piano-hiku]V* is gjin Japansk. It tiidwurd *hiku ('spylje')* selektarret gjin 'nomen actionis'. De reynterpretaasje fan *[NP V]VP > [NV]V* troch it weifallen fan it kasuspartikel wo is beheind ta de konstruksje *[[N' (=nomen actionis) wo]NP [suru ('dwaan')]/V]VP*. Oan 'e oare kant kinne it haadwurd *yukigassen-* en it tiidwurd *-suru* yn de konstruksje *[N (=yukigassen)-suru]V* troch in fokuspartikel, lykas *mo 'ek'/sae 'sels'*, faninoar skaat wurde: *Kodomotachi ('bern') wa (topicpartikel) yukigassen mo/sae suru tsumori da ('sille')*. '*De bern sille ek/ sels sniebalje*.' Mei oare eleminten, bgl. *kyô ('hjoed')*, kin dat lykwols net: **Kodomotachi wa yukigassen kyô suru tsumori da*. vs. *Kodomotachi wa kyô yukigassen-suru tsumori da*. '*De bern sille hjoed sniebalje*.' Neffens Booij (2010: 115-117) giet it by de konstruksje *[N-suru]V* yn it Japansk om 'quasi-noun incorporation'. En dat jildt neffens him ek foar Nederlânsk *piano spelen* yn de *aan het+INF*-konstruksje: *Jan is piano aan het spelen/aan het piano spelen*. vs. *Jan is de piano aan het bespelen/*aan het de piano bespelen*. (ib. 100). De relaasjes tusken konverzje, nomenynkorporaasje en 'quasi-noun incorporation' yn dizze trije talen binne in tige nijsgjirrich ûnderwerp fan kontrastyf ûndersyk.

Der binne fansels ek gefallen dat der fan in Frysk wurd gjin gaadlike pendant yn it Japansk bestiet. De ûntkennend lid-, by- en foarnamwurden '*gjin, net, nea, nearne, neat*' binne dêr in goed foarbyld fan. Negaasje wurdt yn it Japansk, lykas yn it Finsk, inkel en allinnich troch it ûntkennend tiidwurd '*(-mo (fokuspartikel: 'dan ek'))...-nai*' útdrukt. Yn sa'n gefal tsjinje de foarbyldsintsjes as in moai middel ta ferdúdliding: *Reizôko ('kuolkast') ni ('yn') wa (topicpartikel) tabemono ('iten') wa (topicpartikel) nani mo ('wat dan ek') nai ('is net')*. '*Der sit (better: is) gjin iten yn 'e kuolkast'*. / *Kare ni ('him') wa (topicpartikel) ichido mo ('ea < ienris dan ek') atta koto ('sjoen') wa (topicpartikel) nai ('(ik) haw net')*. '*Ik haw him nea sjoen'*. / *Kanojo ('hja') wa ('topicpartikel') doko ni mo ('wêr dan ek') miatara ('te*

gassen wa (topicpartikel: *wa* < *wo+wa*) *kodomotachi wa ('de bern') kanari hinpan ni ('frij faak') suru*).

3. *Tanoshiku ('noflik' yn adverbiaal gebrûk) yukigassen wo suru/yukigassen-suru ('noflik sniebalje')* is folslein grammatikaal.

finen’) *nai* (‘is net’). ‘Hja is *nearne* te *finen*.’ / *Shinkoku suru* (‘oanjaan’) *mono* (‘ding’) *wa* (topicpartikel) *nani mo* (‘wat dan ek’) *nai* (‘(ik) haw net’). ‘Ik haw *neat* om oan te jaan.’ (bls. 392). Soms hat Kodama, om eventuele misferstannen foar te kommen, foar in ‘praktyske’ oplossing keazen. De lidwurden bgl., dy’t it Japansk, lykas it Latynsk en it Russysk, net hat, wurde yn in Japansk-Ingelsk of Japansk-Dútsk wurdboek gauris mei in oanwizend of ûnbeskaat foarnamwurd werjûn (*aru* ‘ing. *a(n)*, *a certain*’/‘dt. *ein*, *gewiss*’, *sono* ‘ing. *the*, *that*’/‘dt. *der*, *dieser*, *jener*’). Yn Kodama syn *Japansk-Frysk wurdboek* binne se foarsichtiger behannele: *sono* (teikanshi [=beskaat lidwurd]) ‘it, de’ (bls. 289) ↔ *ano* ‘dat (neutrum), dy (utrum), dy (meartal)’ (bls. 9); *aru* ‘guodden, sommige’ (bls. 13). It beskaat lidwurd en it oanwizend foarnamwurd binne apart registrearre en it ûnbeskaat lidwurd ‘in’ is net yn it wurdboek opnommen. Dêr wurdt men foar ferwiisd nei de *Taheakke* (2): *Koarte Fryske spraaklear* (bls. 655-682).

Soksoarte swierrichheden by it gearstallen fan in oersetwurdboek nei Europeeske talen hawwe Japanske leksikografen fansels hieltyd wer hân. Se dienen har ek al foar by it alderearste Nederlânsk-Japansk wurdboek *Haruma-Wage* (1796), dat basearre is op François Halma (Langerak 1653-Ljouwert 1722) syn *Woordenboek der Nederduitsche en Fransche Taalen* (1729²) (sj. Shimizu (2006)). Kodama syn *Japansk-Frysk wurdboek* is wat dit oangiet dan ek út noch yn gjin útsûndering. As anglist hie Kodama al earder meiwurke oan de redaksje fan in grut Ingelsk-Japansk wurdboek. Dy ûnderfining is him grif tige fan pas kommen, krekt lykas de foarige kear by it gearstallen fan syn *Frysk-Japansk wurdboek* (2004).

Foar de lêzers dy’t niget hawwe oan it Japansk, moat foar alle wissichheid opmurken wurde dat Kodama syn *Japansk-Frysk wurdboek* yn it earste plak ornearre is foar Japanners dy’t it Frysk oanleare wolle. Dizze geweldige samling wurdjes, sintjes en útdrukkings is gjin systematyske beskriuwing fan de Japanske wurdskat. De bedoeling fan de skriuwer is dúdlik ôf te nimmen oan *Taheakke* (1) en (2). *Taheakke* (2) is, sa’t ik al sein haw, in oersjoch fan de Fryske spraaklear, net fan de Japanske. Yn de dêroan foarôfgeande *Taheakke* (1) (bls. 641-654) binne 260 sprekwurden opnommen, parallel yn beide talen en oardere neffens it Japanske alfabet. Hjir moatte de lêzers der goed om tinke, dat guon sprekwurden net typysk Japansk binne. Foar in part giet it hjir om formulearrings fan de skriuwer sels, omdat er wêzentlik fan de Fryske sprekwurden útgiet. Lang net alle sprekwurden binne gelyk oer de hiele wrâld. It lit him tinke, dat bgl. *nr. 133* ‘Gjin âlde kij út ’e sleat helje’ (bls. 647) Japansktaligen ûnbekend is. In letterlike werjefte is net genôch om de oerdrachtlike betsjutting te ferdúdlikjen. Dêrom is der in ynhâldlike ferklearring by oanjûn: *Sugisatta* (‘ôfrûn’) *koto* (‘saak’) *wa* (topicpartikel) *sugisatta* (‘ôfrûn’) *koto* (‘saak’) *ni* (‘ta’) *shiyô* (‘lit ús dien meitsje’), d.w.s. ‘It is de muoite net wurdich om ôfhannele, al fergetten saken wer op te ikkerjen.’ (sj. FHW (2008: 955)).

Om dyselde reden wurdt de bûging fan de Japanske tiidwurden net jûn. De nochal subtile nuânses by de farianten fan de persoanlike foarnamwurden yn it Japansk (bgl. *jap. watakushi* (bls. 638), *boku* (bls. 522), *ore* (bls. 58), *ware* (bls. 640) ‘ik’) wurde net taljochte. Om ’e nocht siket men om de kasuspartikels fan

nominatyf (*ga*), akkusatyf (*wo*) en datyf (*ni*) en it topic- en fokuspartikel (*wa*) as trefwurden. Dy Japanske funksjewurdsjes wurde ommeers yn it Frysk leksikaal net realisearre. Dyjingen dy't mear yn it Japansk ynteressearre binne, soene miskien de yndruk krije kinne dat der in soarte fan wanferhâlding bestiet tusken útgongs- en doeltaal. Dat is yn it algemien lykwols faak sa by twatalige wurdboeken. By it brûken fan in twatalich kontrastyf wurdboek moat men goed foar eagen hâlde foar hokker groep taalbrûkers oft it primêr bedoeld is.

As lêste wurde hjir noch in pear flaters op de earste 5 bledsiden neamd:

benimlik 'ndl. beminnelijk' > *beminlik* (bls. 1, allinne te finen yn WFT 2 (1986: 66)), *de luskenromte* > *de tuskenromte* (bls. 2), *it aai* 'aibu, ndl. streling' > *de aai* (bls. 2), *Se oaneigenet har yn frjemde talen.* > *Se eigenet har frjemde talen oan.* (bls. 3), *foar it rjocht komme* 'ndl. te voorschijn komen' > *foar it ljocht komme* (bls. 3), *in frije fjild* > *it frije fjild* (bls. 3), *ferfele*, *wurch wurde* 'akiru, ndl. zich vervelen, refl.' > *jin ferfele*, *wurch wurde* (bls. 4), *iepengean*, *iepenje* 'aku, ndl. opengaan, vi.' > *iepengean* (bls. 4), *in smoarge fiten* > *smoarge fiten* (bls. 4), *tajouwent* > *tajouwend* (bls. 4), *de sinne dy't opkomt* 'asahi' > (better:) *de moarnssinne* (bls. 5), *beskyt op it lêst himels* > *beskyt op it lêst himsels* (bls. 5), *Hy is in sleawe* [hurde] *rinner.* > *Hy is in stadige rinner* [in hurdrinner]. (sleawe > sleauwe, bls. 5).

As se der goed om tinke, sille de brûkers troch sokke flaters net yn de problemen komme.

Foarsafier't ik wit, hat der binnen it Fryske taalgebiet oant no ta gjin inkelde frisist west dy't in wurdboek mei it Frysk as útgongs- en doeltaal as ienmanswurk skreaun hat. Doe't Anne Dykstra, dy't sûnt lange tiid goed mei Kodama befreone is, yn syn *Frysk-Ingelsk wurdboek* it neikommende foarbyldsintsje by it trefwurd *oermânsk* (bls. 468) opnaam, sil er sûnder mis oan syn âldere kollega tocht hawwe: *De Japanners binne ús ~ 'the Japanese are ahead of us (in).'* Mei grutte iver hat dizze seisientachtjierrige taalkundige al dy lange jierren oanhâldend foar de Fryske leksikografy yn it spier west. De Japanners en de Friezen meie Kodama wol tankber wêze én grutsk wêze op syn prestaasjes.

Makoto Shimizu
Graduate School of Letters
Hokkaido University
Kita 10, Nishi 7, Kita-ku
060-0810 Sapporo, Japan

Literatuer

Booij, Geert (2010). *Construction Morphology*. Oxford. Oxford University Press.

- Buwalda, H.S./Meerburg, G./Poortinga, Y. (1971 (1952/1956)). *Frysk wurdboek. Frysk-Nederlânsk/Nederlânsk-Frysk*. Boalsert/Ljouwert. Osinga/ Fryske Akademy.
- Dykstra, Anne (2000). *Frysk-Ingelsk wurdboek/Frisian-English dictionary*. Ljouwert. Afûk/Fryske Akademy.
- FHW (= *Frysk hânwurdboek. a-m/n-z*). (2008). Ljouwert. Afûk/Fryske Akademy.
- Fisher, Raymond John (1986). *Frisian-English dictionary*. Boulder, Colorado. Johnson Printers.
- Hoekema, Teake/Jørgensen, V. Tams (1968). *Deensk-Frysk wurdboek/Frisisk--dansk ordbog*. Groningen. Wolters-Noordhoff.
- Kodama, Hitoshi (2004). *Frysk-Japansk wurdboek (jap. Furijiago-nihongo jiten)*. Tokyo. Daigakusyoin.
- Pebesma, H./Zantema, A./Eisma, Dick (1999⁸ (1972)). *Kramers woordenboek Fries. Nederlands-Fries en Fries-Nederlands*. (Oarspronklik: *Van Goor's klein Fries woordenboek*). Amsterdam/Ljouwert. Elsevier/Afûk.
- Shimizu, Makoto (2006). "Het Nederlands in Japan". *Ons Erfdeel. Vlaams-Nederlands cultureel tijdschrift*. 48-2. 239-246.
- Spoelstra, Janneke/Post, Jantsje/Hut, Arjan/Hofman, Martha (2010²). *Prisma pocketwoordenboek Fries. Fries-Nederlands/Nederlands-Fries*. Houten, Antwerpen. Unieboek Het Spectrum.
- Visser, W. (1985). *Frysk Wurdboek. Nederlânsk-Frysk*. Drachten/Ljouwert. Osinga/Fryske Akademy.
- WFT 2 (= *Wurdboek fan de Fryske taal/Woordenboek der Friese taal 2*). (1986). Ljouwert/Leeuwarden. Fryske Akademy.